

VÄITÖSTILAISUUKSISSA NOUDATETTAVAT MUODOT

Julkisella väitöksellä on ainakin kolme selvästi erottuvaa tehtävää:

1. Se tarjoaa tilaisuuden julkisesti ja mahdollisimman luotettavalla tavalla tarkastaa, että väittelijä on itse kirjoittanut opinnäytteen, joka tieteelliseltä tasoltaan vastaa väitöskirjoille yleensä asetettavia vaatimuksia.
2. Se tarjoaa viralliselle vastaväittäjälle (tai vastaväittäjille), niille, jotka virkansa puolesta joutuvat väitöskirjaa arvostelemaan sekä muille aiheesta kiinnostuneille henkilöille tilaisuuden perehtyä perusteellisesti väitöskirjan sisältöön kuuntelemalla, esittämällä huomautuksia ja kysymyksiä sekä keskustelemalla tekijän kanssa.
3. Se tarjoaa tilaisuuden yliopiston arkisesta työstä hieman poikkeavalla ja sitä näkyvämmällä tavalla julkistaa saavutettuja tutkimustuloksia.

Jotta nämä tehtävät voitaisiin tarkoituksenmukaisesti täyttää, noudatetaan väitöksissä tiettyjä tapoja ja muotoja. Nämä tavat ja muodot siis täydentävät säännöksissä olevia väitöskirjojen tarkastusta koskevia virallisia määräyksiä. Perinteiset tavat ja muodot muuttuvat kehityksen mukana, ja väitöksen päähenkilöiden on syytä neuvotella ja sopia niiden tarkoituksenmukaisesta soveltamisesta väitöstilaisuuteen.

Pukeutuminen

Väitöstilaisuudessa väittelijä, kustos ja vastaväittäjä noudattavat seuraavaa pukeutumisohjetta: naisilla musta leninki tai jakkupuku, miehillä frakki ja mustat liivit tai tumma puku. Käytettävissä on myös yliopiston väittelyviitta. Väittelyviittojen käytöstä ja varaamisesta saa lisätietoja rehtorin sihteeriltä. Kustoksen ja vastaväittäjän tulee noudattaa väittelijän valitsemaa pukeutumisvaihtoehtoa. Kustos ja vastaväittäjä, mikäli heillä on tohtorin arvo, pitävät tohtorinhatun kädessään sisään astuessaan ja salista poistuessaan.

Sisääntulo ja väitöksen avaus

Väitöstilaisuuteen saapuvat asianomaiset siten, että ensin astuu sisään väittelijä, sitten kustos ja viimeisenä vastaväittäjä. Salissa väittelijä asettuu yleisöön päin katsoen kustoksen vasemmalle puolelle ja vastaväittäjä kustoksen oikealle puolelle. Kun kaikki ovat asettuneet paikoilleen, kustos avaa väitöstilaisuuden lausuen: "Humanistisen tiedekunnan määräämänä kustoksena julistan väitöstilaisuuden alkaneeksi." Väittelijä pitää seisaaltaan lectio praecursoriansa, joka saa kestää enintään 20 minuuttia. Johdantoluento käsittelee väitöskirjaan liittyvää aihepiiriä, ei kuitenkaan esittele väitöskirjaksi aiottua tutkimustyötä sinänsä. Esitys aloitetaan sanoin: "Arvoisa kustos, arvoisa vastaväittäjä, arvoisat kuulijat."

Tavaksi tullut painovirheiden oikaiseminen jätetään pois. Väittelijä voi sen sijaan tässä yhteydessä antaa vastaväittäjälle painovirheluettelon ja, mikäli hän haluaa, esimerkiksi jonkun yleisön joukossa istuvan henkilön avustuksella jakaa yleisölle painovirheluettelon, lectio praecursoriansa tekstin tai muuta väitöskirjaan liittyvää aineistoa.

Lectio praecursorian päätyttyä väittelijä lausuu: "Pyydän Teitä, arvoisa professori (tohtori jne.) humanistisen tiedekunnan määräämänä vastaväittäjänä esittämään ne muistutukset, joihin katsotte väitöskirjani antavan aiheita."

Vastaväittäjä esittää seisaaltaan lyhyen lausunnon, jossa hän koskettelee väitöskirjan aihepiirin asemaa ja merkitystä tieteessä ym. samantapaisia yleisluontoisia kysymyksiä. Lausunnon jälkeen vastaväittäjä ja väittelijä istuutuvat. Jos vastaväittäjiä on useampia, esittää vain ensimmäinen heistä tällaisen yleisen lausunnon.

Väitöskirjan tarkastus

Varsinaisen tarkastuksen alkupuolella vastaväittäjä yleensä kohdistaa ensin huomionsa metodisiin ja yleisiin kysymyksiin, minkä jälkeen seuraa yksityiskohtainen tarkastus. Jos vastaväittäjiä on useampia, voivat he sopia keskenään esiintymisjärjestyksestä ja työnjaosta sekä osallistua keskusteluun yhden vastaväittäjän esille ottamasta kysymyksestä. Myös yleisön joukossa olevat asianharrastajat voivat osallistua keskusteluun ja esittää kysymyksiä sellaisista aiheista, jotka ovat väittelijän ja vastaväittäjän (tai vastaväittäjien)

keskustelun kohteina. Kustoksen asiana on jakaa puheenvuorot niitä pyytäneille läsnäolijoille sekä harkintansa mukaan jopa rohkaista yleisöä käyttämään puheenvuoroja, antaen aina kuitenkin etusijan väittelijän ja virallisten vastaväittäjien puheenvuoroille.

Yksi vastaväittäjä saa käyttää tarkastukseensa enintään neljä tuntia, ja koko väitös saa kestää enintään kuusi tuntia. Väitös voidaan keskeyttää virkistystaukoja varten, jotka kustos ilmoittaa. Päätettyään tarkastuksen vastaväittäjä seisaalleen nousten esittää loppulausunnon, jota väittelijä kuuntelee seisaaltaan. Jos vastaväittäjiä on enemmän kuin yksi, esittää loppulausunnon heistä vain ensimmäinen. Loppulausunnon jälkeen väittelijä esittää välittömästi kiitoksensa vastaväittäjälle.

Kun vastaväittäjät ovat lopettaneet tarkastuksensa, voidaan keskustelua vielä jatkaa sellaisista asioista, jotka eivät vielä aikaisemmassa käsittelyssä olleet esillä. Tässä mielessä väittelijä kääntyy yleisön puoleen ja lausuu: "Kehotan niitä arvoisia läsnäolijoita, joilla on jotakin muistuttamista väitöskirjaani vastaan tai haluavat sen johdosta esittää kysymyksiä, pyytämään puheenvuoron kustokselta." Keskustelua jatketaan tämän jälkeen kustoksen johdolla niin kauan kuin on tarpeen, kuitenkin vain edellä mainitun kuuden tunnin määräajan sallimissa puitteissa.

Kustos päättää tilaisuuden lausuen: "Väitöstilaisuus on päättynyt." Väitöstilaisuudesta poistuminen tapahtuu päinvastaisessa järjestyksessä kuin sisääntulo.

Väitöksen jälkeinen kahvitilaisuus ja karonkka ovat luonteeltaan epävirallisia ja yksityisiä tilaisuuksia. Väittelijä voi esittää kutsun kahvitilaisuuteen ennen salista poistumista.